

УДК 330.341
JEL 03010О. Мірошниченко, канд. екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ІННОВАЦІЙНА АКТИВНІСТЬ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ: СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ

Проаналізовано стан і динаміку інноваційної активності промислових підприємств України. Досліджено рівень використання підприємствами промисловості різних типів інновацій. Розглянуто основні джерела фінансування та визначено особливості галузевого розподілу витрат на здійснення інноваційної діяльності.

Ключові слова: інновації; інноваційна діяльність; інноваційна продукція; типи інновацій; промислові підприємства.

Постановка проблеми. Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств України вимагає формування інноваційної політики з урахуванням сучасних тенденцій розвитку в інноваційній сфері. Використання і комерціалізація результатів наукових досліджень є необхідною умовою випуску на ринок нових товарів і послуг, що дозволить підвищити рівень інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств та посилити їх конкурентні позиції як на внутрішньому, так і на світовому ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ще у ХХ ст. відомий австрійський економіст Й. Шумпетер у своїх наукових працях розкрив позитивний вплив інновацій на результативність діяльності підприємства. На сьогодні існує велика кількість наукових робіт в яких розглядається інноваційна складова розвитку підприємств та економіки в цілому. Дослідженню інноваційних перспектив України, визначенню пріоритетних галузей виробництва у забезпеченні інноваційного розвитку національної економіки присвячені наукові роботи А. Чухна, А. Гальчинського, В. Гейця, В. Семиоженка. Тенденції та закономірності інноваційного розвитку промисловості України, передумови модернізації економіки України з урахуванням інноваційного чинника розглянуто в наукових працях Л. Федулової, Я. Жаліла. Напрямок реформування інноваційної політики України, особливостям використання технологічних інновацій в промисловості України, проблемам фінансування інноваційної діяльності присвячені наукові дослідження О. Чемодурова, І. Одотюк, О. Фащевської та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми.

Питання сучасного стану та розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств промисловості є предметом дослідження багатьох провідних вітчизняних науковців. Аналіз останніх наукових публікацій показав, що окремі важливі аспекти досліджуваної проблематики залишаються недостатньо розглянутими та потребують подальшого вивчення: галузеві особливості здійснення інноваційної діяльності, використання джерел та обсягів її фінансування, розподілу інноваційних витрат тощо.

Мета статті – дослідити стан і тенденції інноваційної активності промислових підприємств України, визначити та окреслити напрямки розв'язання основних проблем інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні нараховується більше 47747 промислових підприємств, що складає 13,1% від їх загальної кількості. У 2012 р. обсяг реалізованої промислової продукції становив 1404564 млн грн, найбільшу питому вагу в її обсязі займала продукція переробної промисловості: постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (24,5%); виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (18,3%); металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів (16,0%); машинобудування (10,2%) [10].

За даними Державної служби статистики України інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1758 підприємств або 17,4% обстежених промислових підприємств; упровадженням інновацій – 1371 підприємство або 13,6% обстежених промислових підприємств (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка інноваційної активності промислових підприємств України у 2000-2012 рр.

*Джерело: побудовано автором за матеріалами Державної служби статистики України [5, 7]

У 2012 р. кожне сьоме промислове підприємство займалося інноваціями, а кожне шосте впроваджувало інновації у свою діяльність. Найбільша кількість іннова-

ційно-активних підприємств знаходиться в Києві, Харківській, Запорізькій, Миколаївській та Львівській областях. Варто зазначити, що в Україні майже 60% іннова-

ційної продукції створюють підприємства, що належать до галузей виробництва третього та четвертого технологічних укладів [14]. У той час, як у розвинених країнах світу понад 90% інвестицій вкладається у п'ятий та шостий технологічні уклади [8].

Незважаючи на те, що останніми роками спостерігається позитивна динаміка інноваційної активності промислових підприємств України, її рівень залишається низьким та таким, що не досяг рівня початку 90-х рр. Так, у 1992-1995 рр. питома вага інноваційно-активних підприємств коливалася в межах 20-26%. Якщо порівняти з даними колишнього СРСР, то наприкінці 1980-х рр. частка підприємств, що розробляли і впроваджували нову чи вдосконалювали існуючу продукцію у промисловості, становила 60-70% [1]. На сьогоднішній день в країнах Європейського Союзу (ЄС) питома вага підприємств, що займаються інноваційною діяльністю становить близько 53%. Найбільша кількість інноваційних підприємств, серед країн ЄС, знаходиться у Німеччині (79,3%), найменша – в Болгарії (27,1% до загальної кількості підприємств) [17].

У 2012 р. активними у запровадженні інновацій були підприємства з виробництва коксу та продуктів нафтопереробки (34,9% до загальної кількості підприємств підгалузі); машинобудування (22,0%); хімічної та нафтохімічної промисловості (19,9%); виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (16,1%); металургії та обробки металу (13,3%). За рівнем освоєння виробництва інноваційної продукції та впровадження нових технологічних процесів зазначені вище підприємства є лідерами серед промислових підприємств України, оскільки їх інноваційний потенціал характеризується історично високим науковим потенціалом, наявністю висококваліфікованих кадрів, більшими, порівняно з підприємствами інших галузей, обсягами витрат на інноваційну діяльність та впровадження інновацій.

Відповідно до методологічних пояснень Державної служби статистики України підприємство вважається інноваційним, якщо воно впровадило будь-яку інновацію (технологічну або нетехнологічну) за період часу, визначений при обстеженні. Інноваційною є нова продукція або значно удосконалена в частині її властивостей чи способів використання. Новими продуктами вважаються товари та послуги, що суттєво відрізняються своїми характеристиками або призначенням від продуктів, що виготовлялися підприємством раніше. Значні покращення можуть здійснюватися за рахунок змін в матеріалах, компонентах та інших характеристиках виробів, що покращують їх властивості. Наприклад, суттєві вдосконалення в технічних характеристиках, компонентах та матеріалах, у вбудованому програмному забезпеченні та інших функціональних характеристиках [5, 6].

Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах України має нестійкий характер (рис. 2). Протягом 2000-2009 рр. частка маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних технологічних процесів у впровадженні нових технологічних процесів перевищувала частку нових видів техніки у впровадженні інноваційних видів продукції, на відміну від 2010-2012 рр. Якщо порівняти з 2000 р., у 2012 р. частка нових видів техніки у впровадженні інноваційних видів продукції зросла 6,7 рази і становила 27,7%; частка маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних технологічних процесів у впровадженні нових технологічних процесів дещо зменшилася (у 1,2 рази) і становила 25,3%. Протягом досліджуваного періоду обсяг впровадження інноваційних видів продукції на промислових підприємствах України перевищував обсяг впровадження нових технологічних процесів. У 2002 р. таке перевищення було найбільшим і становило 20 разів. У 2012 р. впроваджено 3403 найменування інноваційної продукції 704 підприємствами, 2188 інноваційних процесів 703 промисловими підприємствами України (рис. 2).

Рис. 2. Впровадження інновацій на промислових підприємствах України у 2000-2012 рр.

*Джерело: складено автором за матеріалами Державної служби статистики України [5, 7]

Вітчизняні підприємства промисловості більше орієнтовані на здійснення технологічних інновацій, частка їх впровадження протягом 2006-2012 рр. має позитивну

динаміку. Питома вага підприємств, що впроваджували інноваційну продукцію, у 2010-2012 р. становила 11,7%, інноваційні процеси – 12,4% (табл. 1).

Таблиця 1. Частка промислових підприємств України, що впроваджували інновації, за типами інновацій у 2006-2012 рр.¹

(відсотків до загальної кількості обстежених)

Підприємства, що впроваджували	2006-2008	2008-2010	2010-2012
технологічні інновації			
інноваційну продукцію	9,9	10,6	11,7
інноваційні процеси	9,6	10,6	12,4
нетехнологічні інновації			
організаційні інновації	3,9	4,0	3,1
маркетингові інновації	3,8	4,0	3,1

¹Період обстеження визначено згідно з міжнародною методологією

*Джерело: складено автором за матеріалами Державної служби статистики України [5, 6]

Технологічними інноваціями називають діяльність підприємства, що пов'язана із розробкою та впровадженням як технологічно нових, так і значно технологічно удосконалених продуктів і процесів. Технологічні інновації поділяються на два види: продуктові та процесові. Впровадження товару або послуги, що є новими або значно поліпшеними за його властивостями чи способами використання є продуктовою інновацією. Прикладами продуктових інновацій можуть бути значні вдосконалення в технічних характеристиках, компонентах і матеріалах, у вбудованому програмному забезпеченні, у рівні сумісності з користувачем або в інших функціональних характеристиках. До процесових інновацій відносять впровадження нового або значно поліпшеного способу виробництва або доставки продукту. Наприклад, значні зміни в технології, виробничому устаткуванні й/або програмному забезпеченні [5, 6].

Найбільша частка промислових підприємств, що впроваджували інноваційну продукцію, була в машинобудуванні (22,0%), хімічній та нафтохімічній промисловості (18,1%); на підприємствах з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (13,6%). Інноваційні процеси найбільше впроваджували на підприємствах з виробництва коксу, продуктів нафтопереробки (21,1%); машинобудування (17,0%); хімічної та нафтохімічної промисловості (16,8%).

Підприємства промисловості недостатньо використовують потенціал впровадження нетехнологічних інновацій (організаційних і маркетингових). До маркетингових інновацій відносять впровадження нового методу продажу, включаючи значні зміни в дизайні або упаковці продукту, його складуванні, просуванні на ринок або в призначенні ціни продажу, що націлені на краще задоволення потреб споживача, відкриття нових ринків або завоювання нових позицій для продукції підприємства на ринку з метою збільшення обсягу продажу [5, 6]. Питома вага промислових підприємств, що впроваджували маркетингові інновації, протягом 2006-2012 рр. не перевищувала 4% та у 2010-2012 рр. становила 3,1% (табл. 1). Найбі-

льша частка таких підприємств була в переробній промисловості: виробництво коксу, продуктів нафтопереробки (10,5%); хімічна та нафтохімічна промисловість (5,0%); машинобудування (4,9%). Організаційною інновацією визнається впровадження нового організаційного методу в діяльності підприємства, в організації робочих місць або зовнішніх зв'язків [5]. Частка промислових підприємств, що впроваджували організаційні інновації, протягом досліджуваного періоду також не перевищувала 4% та у 2010-2012 рр. становила 3,1% (табл. 1). Питома вага підприємств промисловості, що впроваджували організаційні інновації, у 2010-2012 рр. на підприємствах з виробництва коксу, продуктів нафтопереробки становила 7,9%; машинобудування – 5,9%; хімічної та нафтохімічної промисловості – 4,4%. У 2012 р. організаційні інновації здійснювали 147 промислових підприємств, маркетингові 178 підприємств [5]. Низький рівень впровадження нетехнологічних інновацій на промислових підприємствах України свідчить про недостатню увагу промислових підприємств до впровадження сучасних методів корпоративного управління та вироблення комплексних стратегій управління бізнесом.

Лідером за часткою промислових підприємств у 2012 р., що впроваджували маркетингові інновації та інноваційну продукцію, було м. Київ (відповідно 7,4% та 23,6%). Найбільша частка підприємств промисловості, що впроваджували організаційні інновації, була в Хмельницькій області (9,2%), інноваційні процеси – в Харківській (26,7%).

У 2012 р. найбільша питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової була в таких галузях: виробництво коксу, продуктів нафтопереробки (15,3%) та машинобудування (10,0%). Динаміка частки реалізованої інноваційної продукції, починаючи з 2008 р., має спадний характер, що можна пояснити зниженням споживчого попиту на продукцію промислового призначення як в період фінансово-економічної кризи, так і в посткризовий період. У 2012 р. частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової становила 3,3%, що є найнижчим показником за 2001-2012 рр. (рис. 3).

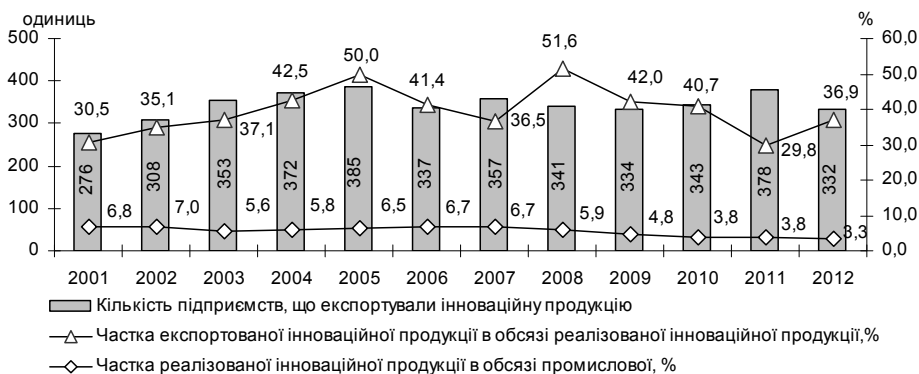

Рис. 3. Динаміка реалізації та експорту інноваційної продукції промисловими підприємствами України у 2001-2012 рр.

*Джерело: складено автором за матеріалами Державної служби статистики України [5, 7]

Протягом досліджуваного періоду у структурі реалізованої інноваційної продукції переважала частка продукції, що була новою тільки для підприємства над часткою продукції, що була новою для ринку. У 2012 р. таке співвідношення дорівнювало відповідно 59,9% та 41,1%. Отже, переважну частку реалізованої інноваційної продукції становила продукція з низьким рівнем новизни. Якщо порівнювати з країнами ЄС, то за питомою вагою реалізації нової для ринку інноваційної продукції жоден вид економічної діяльності в Україні не досяг середньоєвропейського рівня. Як правило, в країнах ЄС частка інноваційної продукції, що є новою для ринку, перевищує частку інноваційної продукції, що є новою для підприємства. У 2012 р. питома вага нової для ринку інноваційної продукції в обсязі промислової становила 1,0%, а нової для підприємства – 1,5%. У той час, як обсяг продукції з високим ступенем новизни від загального обсягу реалізації у Фінляндії дорівнював 16,0%, Чехії – 12,4%, Греції – 23,0%, Мальті – 31,0% [17].

Кризові тенденції вплинули на галузевий розподіл реалізованої інноваційної продукції. Її обсяги скоротилися у ключових для України галузях промисловості, як: машинобудуванні та металургії. Натомість підвищилася питома вага галузей харчової промисловості; виробництво коксу, продуктів нафтопереробки.

За період 2001-2012 рр. кількість підприємств, що експортували інноваційну продукцію, не перевищувала 385, а частка експортованої інноваційної продукції в обсязі реалізованої інноваційної продукції – 51,6% (рис. 3). Для 2012 р. зазначені вище показники становили відпо-

відно 332 підприємства та 36,9% (у т.ч. в країні СНД – 24,7%). Отже, основними імпортерами інноваційної продукції промислових підприємств України є країни СНД.

У 2012 р. найбільша кількість промислових підприємств, що експортували інноваційну продукцію, була в Харківській (37 підприємств), м. Київ (30 підприємств), Запорізькій (21 підприємство) та Львівській областях (21 підприємство). Результати аналізу обсягів реалізації інноваційної продукції за межі України за видами економічної діяльності показали, що більше половини підприємств (52,2%), що експортували інноваційну продукцію, належали до галузі машинобудування (144 підприємства); 76,3% загального обсягу реалізованої інноваційної продукції у машинобудуванні становив експорт.

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств України протягом 2000-2012 рр. були їх власні фінансові ресурси. У 2012 р. 73,9% промислових підприємств України використовували власні ресурси для фінансування інноваційної діяльності; 3,8% – кредитні ресурси; 1,5% – кошти державного бюджету; 0,8% – кошти іноземних інвесторів; 20,0% – інші джерела [5]. Домінування власних джерел у структурі витрат на здійснення інноваційної діяльності обумовлює їх нестійку динаміку, оскільки обсяг фінансування залежить від прибутку та рентабельності діяльності підприємства.

Розподіл загального обсягу інноваційних витрат за видами економічної діяльності показує, що найбільша їх частка припадає на підприємства обробної промисловості (табл. 2).

Таблиця 2. Розподіл загального обсягу інноваційних витрат за видами економічної діяльності в Україні у 2000-2012 рр.

Показники	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Добувна промисловість, млрд грн	0,17	0,16	0,15	0,22	0,15	0,13	0,08	0,20	0,26	0,46	0,25	0,99	0,64
У % до загального обсягу	8,4	8,0	5,1	7,2	3,2	2,3	1,2	1,9	2,2	5,8	3,1	6,9	5,6
Переробна промисловість, млрд грн	1,82	1,79	2,8	2,6	4,1	5,5	6,0	10,5	11,6	7,4	7,7	8,3	8,1
У % до загального обсягу	91,5	90,3	94,3	84,1	91,7	96,5	98,0	97,0	96,6	93,1	95,7	58,0	70,2
Виробництво електроенергії, млрд грн	0,03	0,03	0,02	0,03	0,02	0,07	0,04	0,10	0,14	0,09	0,1	5,0	2,7
У % до загального обсягу	1,8	1,7	0,6	8,7	5,1	1,2	0,7	1,1	1,2	1,1	1,2	35,1	24,2

*Джерело: складено та розраховано автором за матеріалами Державної служби статистики України [5, 6]

Протягом досліджуваного періоду (за виключенням 2003 р. та 2011-2012 рр.) більше 90% від загального обсягу витрат на інноваційну діяльність становили витрати в переробній промисловості України, це можна пояснити необхідністю забезпечення конкурентоспроможності продукції підприємствами даної галузі, порівняно з аналогічної продукцією іноземних конкурентів, що є неможливим без освоєння та використання інноваційних технологій виробництва.

В розрізі галузей переробної промисловості найбільший обсяг інноваційних витрат протягом 2000-2012 рр. здійснювався підприємствами машинобудування, харчової та металургійної промисловості. У 2012 р. їх частка становила відповідно 38,2%, 19,4% та 13,9%. У структурі витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств України переважають витрати на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, що обумовлюється високим рівнем зносу основних засобів, у 2012 р. питома вага таких витрат становила 70,1%. Так, ступінь зносу основних засобів на промислових підприємствах України перевищує

60%, на підприємствах добувної промисловості – 40%, переробної – 60% та щороку зростає [13]. У 2012 р. витрати на навчання та підготовку персоналу, для розробки та запровадження нових або значно вдосконалених продуктів та процесів, діяльність щодо ринкового запровадження інновацій та інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій становили 19,1%; на виконання внутрішніх науково-дослідних розробок – 8,4%; на придбання зовнішніх – 2,0%, на придбання інших зовнішніх знань – 0,4% [5]. Структура витрат промислових підприємств за напрямками інноваційної діяльності є неефективною, оскільки має низьку питому вагу витрат на дослідження та розробки, яка у 2012 р. становила 10,4% від їх загального обсягу. Для порівняння, в окремих країнах ЄС даний показник мав таке значення: Швеції – 63,2%, Нідерландах – 62,5%, Люксембурзі – 53,8%, Бельгії – 42%, Чехії – 23,2%, Румунії – 13,4% [21]. Варто вказати на спадну динаміку питомих витрат на наукові та науково-технічні роботи у ВВП (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт в Україні у 1996-2012 рр.

*Джерело: складено автором за матеріалами Державної служби статистики України [7]

За підрахунками експертів, частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у ВВП дорівнювала в СРСР: у 1950 р. – 0,99 %; 1955 р. – 1,38 %; 1960 р. – 1,77 %; 1965 р. – 2,30 %; 1970 р. – 2,49 %; 1975 р. – 2,91 %; 1980 р. – 3,00 %, 1985 р. – 3,11 %; 1990 р. – 2,89 % [12]. В Україні у 2012 р. питома вага зазначених витрат становила 0,8%, що є у 1,7 рази меншим, якщо порівнювати з 1996 р., та у 2,3 рази, порівняно з 1991 р.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

- динаміка кількості підприємств, що впроваджували інновації, та їх питома вага у загальній кількості промислових підприємств свідчить про негативні тенденції в інноваційній сфері, які підтверджуються статистичними даними;
- підприємства промисловості України орієнтовані на впровадження технологічних інновацій, а частка нетехнологічних інновацій є незначною, що пояснюється недостатньою увагою підприємств до розробки та впровадження маркетингових та організаційних інновацій;

- низький рівень інноваційної активності промислових підприємств України та спадна динаміка обсягів реалізації інноваційної продукції, особливо в посткризовий період, призводять до посилення залежності від імпорту як нових технологій, так і готової наукомісткої продукції, та до зниження експорту вітчизняної інноваційної продукції;

- лідером у запровадженні інновацій серед промислових підприємств України є переробна промисловість: підприємства з виробництва коксу та продуктів нафтопереробки; машинобудування; хімічної та нафтохімічної промисловості; виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів; металургії та обробки металу;

- недостатній обсяг фінансування інноваційної діяльності стримує інноваційний розвиток промислових підприємств; головним джерелом фінансування розробки й впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах промисловості були та залишаються власні ресурси, обсяг фінансування за рахунок державних коштів та іноземних інвестицій є вкрай низьким.

Вирішення проблем інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств потребує: розробки та реалізації дієвих програм підтримки та стимулювання інноваційного розвитку на державному рівні; надання державних гарантій щодо проектів, які передбачають впровадження сучасних технологічних процесів, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних; створення сприятливого інвестиційного клімату, що дозволить залучати кошти іноземних інвесторів із світо-

вого фінансового ринку, загальний обсяг активів якого у декілька разів перевищує світовий ВВП.

Список використаних джерел

1. Бубенко П.Т. Інституційна динаміка просторової організації економічного розвитку: [монографія] / П.Т. Бубенко. – Харків: ХНАМГ, 2008. – 295 с.
2. Гальчинський А.С., Геєць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. Інноваційна стратегія українських реформ / [А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, А.К. Кінах, В.П. Семиноженко]. – К.: Знання України, 2002. – 324 с.
3. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
4. Кількість підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2012 році [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/fin/kp_ed/kp_ed_u/kp_ed_u_2012.htm.
5. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2012 році. Статистичний збірник. – К.: ДП "Інформаційно-видавничий центр Держстату України", 2013. – 287 с.
6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні у 2010 році. Статистичний збірник. – К.: ДП "Інформаційно-видавничий центр Держстату України", 2011. – 282 с.
7. Наукова та інноваційна діяльність (1990-2012 р.) [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Новицький В.С. Інституційне регулювання в умовах кризи: реалії та імперативи [Електронний ресурс] // Є.В. Новицький // Економічний часопис-XXI. – 2010. – № 1-2. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2010/1-2/20104.html>.
9. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2008–2010 років (за міжнародною методологією) [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
10. Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами економічної діяльності у 2010-2012 роках [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
11. Одотюк І.В. Сучасна інноваційна політика України: передумови, основні підходи та напрями реформування / І.В. Одотюк, О.М. Фашевська, С.М. Щегель // Вісник НАН України. – 2012. – № 7. – С. 32–46.
12. Перспективи інноваційного розвитку України (аналітична доповідь) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Table/Zhalilo21/003.htm>.
13. Статистичний щорічник України за 2011 р. / за ред. О.Г. Осауленка. – К.: ТОВ "Август Трейд", 2012. – 559 с.
14. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки / [А.П. Павлюк, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та ін.]; за ред. Я.А. Жаліла. – К.: НІСД, 2012. – 104 с.
15. Україна у цифрах 2012. Статистичний збірник. – К.: ДП "Інформаційно-видавничий центр Держстату України", 2013. – 249 с.
16. Федуллова Л.І. Інноваційний розвиток промисловості України: тенденції та закономірності / Л.І. Федуллова // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3. – С. 82–97.
17. Характеристика інноваційної діяльності підприємств [Електронний ресурс] // Український інститут науково-технічної і економічної інформації: [сайт]. – Режим доступу: http://www.uitei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=446.
18. Чемодуров О.М. Проблеми фінансування інноваційної діяльності підприємств / О.М. Чемодуров // Економіка України. – 2013. – № 1 (614). – С. 40–49.
19. Чухно А. Нова економічна політика / А. Чухно // Економіка України. – 2005. – № 6 – С. 4–10.
20. Чухно А. Нова економічна політика / А. Чухно // Економіка України. – 2005. – № 7. – С. 15–22.

21. Innovation statistics [Електронний ресурс] // Eurostat: [сайт]. – Режим доступу: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Innovation_statistics#Database.

22. Miroshnychenko O. The intellectual capital of an enterprise: the innovative aspect // Informacijos mokslai. – 2013. – vol. 63. – P. 31-43.

23. Schumpeter J. The Theory of Economic Development. Leipzig: Duncker and Humblot. Translated by R. Opie. Cambridge, Harvard University Press, 1934.

Надійшла до редакції 01.09.13

О. Мирошніченко, канд. екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

ИННОВАЦИОННАЯ АКТИВНОСТЬ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ: СОСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ

Проведен анализ состояния и динамики инновационной активности промышленных предприятий Украины. Исследован уровень использования предприятиями промышленности различных типов инноваций. Рассмотрены основные источники финансирования и определены особенности отраслевого распределения затрат на осуществление инновационной деятельности в Украине.

Ключевые слова: инновации; инновационная деятельность; инновационная продукция; типы инноваций; промышленные предприятия.

O. Miroshnychenko, PhD in Economics, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

THE INNOVATION ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN UKRAINE: STATE AND TRENDS

The article includes analytical results of innovation activity of Ukrainian industrial enterprises. The enterprise innovation activity level, the level of innovations implementation into the Ukrainian industry has been researched. The dynamics of new innovation products and new technological products put into service, share of the innovation product sold in industrial output has been analysed. The level of the use of different types of innovation by industrial enterprises (marketing, organizational, process and product innovation) has been determined. The main sources of finance for innovation activities have been considered. The dividing of innovation activity costs in industrial sector has been considered. The main problems of innovative development of the Ukrainian industry have been determined. The activity of industrial enterprises in Ukraine is characterized by a low level of innovation activity, an insufficient volume of realized innovative products, a low financing of innovation activity. The suggestions, which shall promote the effectiveness of innovation activity of Ukrainian industrial enterprises, have been put forward.

Keywords: innovations; innovation activity; innovation products; types of innovation; industrial enterprises.

УДК 338.2, 65.011.8
JEL M21, O32

О. Гончарова, канд. екон. наук, доц.
КНУ імені Тараса Шевченка, Київ

РЕІНЖІНІРИНГ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ЯК МЕТОД ПРОЦЕСНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті досліджено підходи до процесного управління, визначено методи вдосконалення бізнес-процесів, обґрунтовано сутність та особливості реінжинірингу бізнес-процесів, а також ефективність його використання.

Ключові слова: бізнес-процес, бенчмаркінг, перепроєктування, реінжиніринг, методика швидкого аналізу рішень.

Постановка проблеми. Сучасні технології бізнесу характеризуються високою динамічністю, пов'язаною з постійно змінюваними потребами ринку, орієнтацією виробництва товарів і послуг на індивідуальні потреби замовників і клієнтів, неперервним вдосконаленням технічних можливостей та загостренням конкуренції. В таких умовах в управлінні підприємствами відбувається зміщення акцентів з управління використанням окремих ресурсів на організацію динамічних бізнес-процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика управління процесами в цілому та їх вдосконалення зокрема досліджується як іноземними, так і вітчизняними науковцями, серед яких М.Хаммер, Дж.Чампі, Дж.Харінгтон, П.Друкер, С.Бір, Т.Давенпорт, А.Шеер, Е.Демінг, С.Ільдеменов, Е.Ойхман, Е.Попов, С.Рубцов, Ф.Уллах, С.Ніканоров та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Питання управління процесами та вдосконалення бізнес-процесів досліджуються багатьма науковцями з різних аспектів діяльності підприємств. Водночас, аналіз останніх публікацій показав, що все ще залишаються недосліджені розглянуті аспекти управління бізнес-процесами, такі як визначення найефективніших методів вдосконалення бізнес-процесів, умови використання моделювання бізнес-процесів, по черговості їх реалізації, а також особливості застосування реінжинірингу бізнес-процесів в сучасних умовах.

Мета статті – дослідити методи процесного управління, визначити основні умови їх використання, обґрунтувати особливості здійснення реінжинірингу бізнес-процесів та його ефективність в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний менеджмент вказує на наявність двох принципів управління – функціональний та процесний. Всі інші є лише поєднанням та напрямками їх практичної реалізації. Суть функціонального управління полягає в контролі над виконанням працівниками їх функцій та чіткому виконанні працівниками вказівок експерта. Визначальним параметром ефективності при цьому виступає професійна кваліфікація керівника, оскільки він сам розподіляє сфери діяльності між підлеглими. Альтернативою функціональному управлінню визначається "процесне управління" або "управління за процесами", основою якого є знамените "управління за цілями" П. Друкера. [7] Процесне управління відрізняється від функціонального тим, що виділяється поняття "бізнес-процес" як послідовність дій, спрямована на досягнення кінцевого, вимірюваного і конкретного результату. Відповідно до принципів управління бізнес-процес ділиться на елементи, кожен з яких також має конкретні та вимірювані "входи" (ресурси) та "виходи" – результати. Керівник контролює їх лише на межах бізнес-процесу, при цьому контролюються не технології, а саме межі підпроцесів. Це дуже важливо: реально відбувається делегування повноважень та відповідальності, виконавець може сам обирати технології, необхідні для досягнення результату. Але при цьому висуваються серйозні вимоги до кваліфікації виконавців. Керівник в цьому випадку вже не просто функціональний управлінець, фахівець-експерт, а він вже є менеджером, зацікавленим в досягненні кінцевого результату. Розуміння цілей компанії, параметрів ефективності і є головною відмін-